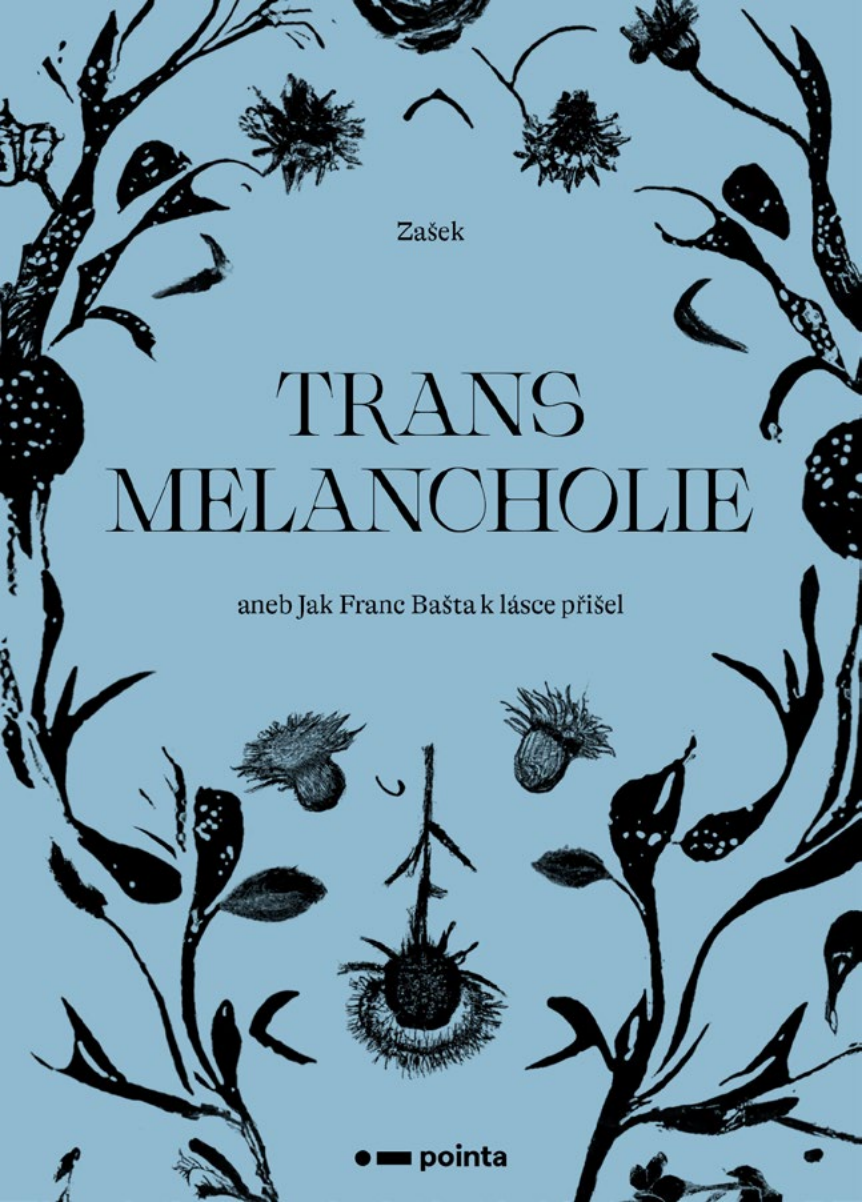




Zašek

TRANS MELANCHOLIE

aneb Jak Franc Bašta k lásce přišel

● ■ pointa

Transmelancholie

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.pointa.cz
www.albatrosmedia.cz



Zašek

Transmelancholie – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2023

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.



Zašek

TRANS MELANCHOLIE

aneb Jak Franc Bašta k lásce přišel

© 2023 Zašek

Illustrations © 2023 Radek Pokorný

ISBN tištěné verze 978-80-7691-099-7

ISBN e-knihy 978-80-7691-256-4 (1. zveřejnění, 2023) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-7691-257-1 (1. zveřejnění, 2023) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-7691-255-7 (1. zveřejnění, 2023) (ePDF)

Rád bych mnohokrát poděkoval Ondřeji Zapomělovi, Marcele Šplíchalové a své rodině, že velkým dílem pomohli knize na svět. Díky ale patří všem, kteří v kampani přispěli.



Jedné nedávné zimy odehrál se v drobné středoevropské zemi, České republice, mystický a magickorealistický příběh o lásce, cti, dobru, zlu, postpostmoderně a smyslu života. Je příhodné, že se náš děj odehrál v tomto „Srdci Evropy“, neb stejně jako srdce našeho hlavního hrdiny, i tento malý a vztekklivý stát byl zlomený. Druhá dekáda třetího milénia se nesla nejen zde, ale i v širém světě ve znamení neutuchajících problémů a rozporů, které dělily rodiny i celé národy. Svět se zmítal v chaosu ideologií a nových pořádků, všelijakých politických tendencí a inklinací, revolt a revolucí, hádek i diskuzí. Samotné Srdce Evropy, zlomené a bolavé, bylo zvláštním případem; nebylo totiž ani na Západě, ani na Východě, ale neustále se na tu či onu stranu naklánělo, což vyústilo — krom mnoha dalších nudných a nezajímavých vlivů, jejichž vyjevováním a vysvětlováním bychom tady mohli strávit převelice mnoho času, což dělat nebudeme, poněvadž, jak už bylo řečeno, jsou nudné a nezajímavé — v jeho zlomení. Ona zlomenina si však klikatila cestu i skrze její obyvatele rozdělené na „sluníčkáře“ a „ruské agenty“ či její kulturu rozštěpenou na imitaci západní dekadence à la *début de siècle* a úpěnlivé dodržování zparchantělých tradic. Bylo to smutné místo, velice smutné, ovšem vše, co se v něm dělo, bylo v souladu s globálním vývojem a různé lokální variace na celoplanetární úpadek byly jen blahosklonným či naopak zlověstným ovanutím větru historie, který vanul a přizpůsoboval si přítomnost tak, aby jej odrážela. Proto nikdy nedosáhla v tom Srdci Evropy západní dekadence takového rozmachu, neboť jeho myokard byl ještě příliš jílovitý od těch mnoha let komunismu, a z téhož důvodu ono Srdce Evropy nikdy nedovolilo, aby si na něm pochutnal kremelský medvěd, jelikož jizvy z jeho vlády byly i mnoho let po dosažení nezávislosti ve svalovině patrné.

Nic z toho se však našeho příběhu týkat vlastně nebude, poněvadž není ani tak o úpadku západní kultury, ani o té otravné a donekonečna omílané minulosti socialismu, a dokonce ani o politické situaci v Evropě; náš příběh je mnohem významnější. Není totiž o zlomenosti světa ani o zlomenosti národa, nýbrž o zlomenosti jednoho jediného člověka: Samuela Krále. Ona „zlomenost“, popřípadě též „rozpolcenost“ či „dvojakost“, byla však leitmotivem nejen tohoto ubohého mladíka, nýbrž, jak je nejspíš již patrné, i tohoto Srdce Evropy a hrubě vzato i celého moderního světa a života jako takového. Abychom našli lék na tuto zlomeninu, vydáme se do Srdce Evropy a do srdce Samuela Krále. Tak nyní můžeme začít vyprávět legendu France Bašty, muže s transplantovaným zlomeným srdcem.



Byla raná zima, ještě poněkud slabá. Některá rána se ráda předváděla — přes noc s magnificencí zahalila svět do modrobílého pláště z jinovatky — a beznadějní romantici a děti vzdychali úžasem („ach!“ či též „och!“) nad tou nádherou. Doposud byl však během dne nápor slunce příliš silný, chvějivý háv křehkosti žalostně roztál, a tak zima ztratila to, co tak pilně přes noc tkala. Ubohá zima! Kolik let už marně spřádala jinovatku, kolik let už marně padal neduživý sníh z příliš lehkých mraků — vše jenom proto, aby vzápětí roztálo? Voláme Tě, Zimo, vrať se do našich luhů a hájů, Ty krásná, voláme Tě, navrať se, nenech se šikanovat Vesnou, nadopovanou globálním oteplováním a skleníkovým efektem, kácením deštných pralesů a dalšími lidskými vlivy! Ó, Ty něžná a vražedná Zimo, kde Tě je? Dámo, ne děvó! Dámo!

Onoho dne, dříve, než mráz slezl a odhalil tak nahou černou kůru stromů, si na své ranní procházce Franc Bašta bezděky kleknul ke staré studni a zamyšleně hleděl do jejích útrob. Vůkol zíval skrovný městský park a i sama studna byla pouhou dekorací onoho pokojného útočiště, který ve Francovi nezdolně vyvolával dojem, že je na tom pustém světě zcela sám a opuštěný. Horký dech se mu dral z častých povzdychů a myslil si: „I běda! Ta jízva, co kráší mou hrud', upozornění na omyl přírody, který lidstvo tak svědomitě a shovívavě napravilo, je čistě jen má, avšak pod ní tepe něco cizího, divokého a nespoutaného, příliš mladé srdce!“

Do studny padla jeho těžkopádná ozvěna. Nedaleko ozvalo se divoké zaržání a on malátně vstal do toho jinak tichého, mrazivého rána, bílého jako plátno (a dosud v tom ještě nevidělo jeho srdce žádného symbolismu, to až později, zatím se pouze vzpouzelo), jehož podkresem bylo vzdálené cinkání tramvají a hřmot nedočkavých aut.

Franc Bašta zalapal po dechu! Přímo na něj řítil se oř v plamenech. Ržál a dupal, za sebou nechával ve zmrzlé trávě šťavnaté hnědé rány. Oheň na něm plál jako róba upředená z magmatu a jeho hříva vlála v dlouhých ohnivých jazycích. Krása pohledět!

Franc uskočil na poslední chvíli, aby spatřil, jak se kůň vrhá přímo do studně, snad aby se uhasil, nevěda, že voda ve studni bude zmrzlá. Z toho příšerného pádu si však naštěstí zlomil vaz — jen to luplo a ozvěna projela vzhůru studní a zahřměla celým parkem jako první ťuknutí spisovatelovo do klávesnice — a sloup šedého kouře, co se valil ze studně k obloze, působil v tom bělostně rajském ráně jako zlověstná výhrůžka nebesům; studna se zdála být jakýmsi komínem vedoucím z nejhlubších pekel pekelných. Brzy však zamrzlá hladina

pod žárem mrtvého oře roztála, se syčením se z vývodu pekla vychrlil poslední hustý chuchvalec dýmu a zimní ráno se opět vrátilo do svého tichého podřimování.

„Vraník v plamenech — to je zlé znamení!“ zavolal na něj téměř zmrzlý bezdomovec, spící na lavičce opodál.

„I mlč, opilstvím blouzníš! Nebyl vraný, jen do černa spálený,“ oponoval Franc. Bezdomovec sebou zavrtěl a zavřel opět oči.

„Tak to je ovšem v pořádku, v tom případě se nemusíš znepokojovat.“

Franc však znepokojený byl. Divoce mu tlouklo srdce a jeho zádumčivost, poslední dobou tak častá, se jen znásobila tím úchvatným prorockým výjevem. Nikdy nebyl tak náchylný k citovému otřesu! Kdy jsem se stal tak útlocitným, přemýšlel a mnul si strnisko. Pak přiložil pravici na hrudník.

„Budeš mě poslouchat?“ hlesl a nárok na poslušnost cizího srdce mu přišla vzápětí tak drzá a arogantní.

Brzy pochopil, že za onen darovaný život přinejmenším onomu nebožtíkovi dluží, aby uchlácholil jeho srdce, ale aby mohl nazvat to srdce jednou provždy za „své“, bude muset vykonat pouť do žhnoucího údolí, na něž měl už dlouhá léta výhled ze své dospělosti, tak pokojné a mírné.



„To je špatné,“ pravil druhý den doktor, „nezdá se, že by srdce bylo vaším tělem odmítnuto — to spíš ono srdce odmítá vaše tělo, pane Bašto.“

„Jedná se tedy o...?“

„Inu, zlomené srdce, pane Bašto! *Fractura cordis*.“

„Mrzuté, pane doktore... Cožpak neexistuje způsob, jak mě vykurýrovat?“

„Sádra je bohužel v tomto případě značně neefektivní,“ prohlásil doktor a zastrčil hlavu mezi ramena, načež krátce našpulil rty a navázal rezignovaným tónem: „Nu, což o to — mohli bychom vás operovat... Ale to by jen oddálilo nevyhnutelné.“

„Další operaci už stejně nechci, pane doktore. Slíbil jste, že to nebude zapotřebí.“

„Vím, vím... Nikdo ovšem nemohl předpokládat, že po tom ubohém mládenci zdědíte zlomené srdéčko! Ach, pane Bašto, obávám se toho nejhoršího! Tímhle tempem zanedlouho zemřete.“

„To bych vskutku nerad, pane doktore.“

„Nicméně existuje způsob, jak proti tomu bojovat. Doporučuji prozatím číst srdcebolnou poezii a poslouchat smutnou hudbu. To srdce vždy obměkčí...“ Doktor se zvedl ze židle a začal recitovat:

*Když ona přišla na můj sad, vše právě odkvétalo.
Tak nevrle a tulácky v obzoru slunce spalo.*

*Ó, proč tak pozdě? řek jsem k ní. Poslední slunce na síti,
zvony mi v mlhách umlkly, jsou ptáci v travách ukrytí,
mé louky teskní vůní mdlou a vody sešeřeny jsou
a přes přívozy stíny jdou a všechno planou je už brou.*

*Že do daleka odplout chci kams na zelené ostrovy
a zdvím vlajky na stožár a bílé plachty, lanoví.*

*Vás tenkrát z jara čekal jsem...
V obzoru modrý zvučel jas.
Já napjal struny z paprsků,
by echem chyt se v nich váš hlas.*

*Nuž rcete, kde jste tenkrát byla?
A pod jakými zeměpásky?
Nuž, rcete, čím jste jaro žila?
Kdo vám tak zcuchal tmavé vlasy?*

„Pane doktore, to by stačilo,“ přerušil jej Franc podrážděně, „jen mi přivoláváte nemístný stesk. Jakživ jsem nebyl tak bezmocně zamilován!“

Doktor přikývl a posadil se, celý zkormoucený.

„Upřímně s vámi soucítím, pane Bašto. Obávám se, že vám nezbyvá nic jiného, než najít toho, komu patřilo vaše srdce. Myslím tím...“

„Vím, jak to myslíte, pane doktore... Toho jsem se také obával. Kolik času to jen zabere! Kdo má mít čas na lásku?“

„Inu, pane Bašto, buďte rád, že jste byl svobodný. Jinak by vás nepochybně čekal rozvod.“

Franc povzdychl a pohlédl z okna. Do horního rohu se mačkalo prázdné vlaštovčí hnízdo. Připomnělo mu to pohřeb rodiny Pangraafů, jehož se měl dnes odpoledne zúčastnit. Celá čtyřčlenná rodina zemřela při tragickém kokosovém incidentu v jižním Karibiku. Rodiče pana Pangraafa za služby zaplatili tučnou sumu, neb jejich syn, snacha a vnoučata byli pramálo oblíbenou rodinkou, a tak i ta hrstka lidí, jež se na pohřeb měla dostavit, se pravděpodobně nechystala uronit mnoho slz.

„Můžete mi poskytnout adresu rodiny mého dárce? Začal bych tam.“

Doktor Francovi chvatně poskytl veškeré informace. Již dlouho mu byl příznivě nakloněn, jelikož na pohřbu jeho ženy zahrál tak dojemné melodrama, až se z toho rozfňukal i sám kněz.

„Rodina vašeho dárce, Samuela Krále, bydlí v mramorovém paneláku v Severních sídlištích. Je to za devatero fabrikami a devatero obchodními centry, cesta dlouhá a plná smogu.“

„Musím poslechnout volání svého srdce,“ odvětil Franc odhodlaně. Usmyslil si, že rodinu navštíví po práci, aby na to měl sdostatek času. Nepříjemná příhoda se srdcem ho nutila zrušit většinu nadcházejících pohřbů, jelikož nemohl tušit, jak dlouho ho tato pout zdrží. Role oplakávače byla v době zmírajících rodinných vztahů a všeobecné odcizenosti velmi výnosná, protože si toto nucené volno mohl dovolit, ale žádné potěšení v tom nenalézal. Rutina, kterou si tak dlouho a pečlivě pěstoval, mu byla pohodlným prostředím, útulnou strukturou, jež jej chránila před mnohými úvahami o sobě samém, své minulosti, přítomnosti, budoucnosti, svých chybách a omylech, o údělu člověka v bludném postpostmoderním, postprogresivním, postkoloniálním, postideologickém světě, o válkách, imigraci, kriminalitě, absurditě a nesmyslu existence, o absenci vývoje, cyklech historie, věčném konfliktu konzervatismu a liberalismu, citu a rozumu, vědy a umění, teorie a reality.

„Zde máte přesnou adresu a nějaké skromné informace o vašem dárce,“ řekl doktor, podáváje Francovi složku.

„Děkuji, navštívím je co nevidět.“

„Slyšel jsem, že máte po obědě Pangraafy? Stavil bych se, ale bohužel musím operovat jednu starou květinářku — po žaludečních stěnách se jí sápe brečťan a ona je kvůli tomu velice protivná a jedovatá, pochopitelně.“

„Ach ano, vážení pan a paní Pangraafští si zaplatili značnou sumu, takže se budu nejspíš vrhat na rakev a proklínat Boha.“

„To zní lahodně... Nicméně, dovolte mi projevit skromný názor — dle mého už nic nepřekoná ono legendární lednové dopoledne, kdy jste naříkal na pohřbu mé ženy, pane Bašto!“

Franc se stáhl. Slýchával z vícera stran, doneslo se to k němu: profesionální oplakávač Franc Bašta prý už vyšel ze cviku, ba co hůř, nejde s dobou! Móda praví, že fyzicky na pohřby chodí už leda amatéři — smutek se projevuje dlouhodobě, na sociálních sítích smutnými obrázky s citáty, absencí aktivity (to už je skutečně něco!) a pasivně-agresivními výhrůzkami sebevraždy — taková je nová vlna těch profesionálních oplakávačů.

Jeho klientela byla většinou konzervativní a staršího ročníku, to byla pravda. Avšak názor, že své nejlepší období má již za sebou, hořce odmítal.

Ještě předtím, než se rozloučili, vytáhl doktor ze zásuvky ve stole sbírku poezie od Antonína Sovy, jehož básně před chvílí recitoval, a s doporučeným dávkováním dvou básní denně — jednu ráno na lačný žaludek a jednu večer před spaním — ji podal Francovi.



Franc Bašta si onoho odpoledne vykračoval relativně veselejším krokem (rozhodně veselejším než ono ráno, to se spíše trudnomyslně ploužil či až sklíčeně pinožil) do kostela, kde se konala zádušní mše. Co naplat, že Pangraafové byli agnostici (stejně jako u většiny Čechů pramenil jejich agnosticismus spíše z naprostého nezájmu o duchovno než ze skutečných pochyb o existenci jakéhosi Boha), k pravému pohřbu patřilo rekviem a unylé výtahy z Bible ve starém kostele. To dodává mrtvolám (popřípadě jejich nešťastně ukončeným životům či životům přeživších příbuzných) na majestátnosti.

Zavzpomínal na nějaké smutné události ve svém životě (například na nedosažitelnost Modrého Mauricia, která ukončila

jeho slibnou kariéru filatelisty) a nasadil zkroušený výraz. Propízl se chudým davem postávajícím u kroupky se svčnou vodou s povzdychem „ach!“, „och!“ (ono druhé „och“ zdůraznilo velký zármutek; jednoduchý povzdych, čili „ach“, měl být rozeset v rovnoměrných intervalech během celého výstupu, zato po komplikovaných povzdyších, takových „ach, ach, ach bože!“ nebo „óóóó né, och, och, och...“, bylo radno sáhnout až při crescendo) a usadil se v zadní části prostředních řad lavic. Nemohl být příliš na očích, ale nemohl si dovolit být neviděn. Rodiče zesnulého pana Pangraafa jej již zpozorovali a taktně na něj upozornili těch pár truchlících, kteří se zde pohybovali. Franc byl informován, že se má jednat veskrz o kolegy a rodinu, pročť mu byla přisouzena role odcizeného přítele ze střední školy jejich snachy. Sice namítal, že příliš velký smutek (ten, jaký si Pangraafovi objednali) u někoho takového vyvolá v truchlících možné podezření na intimnější vztah, avšak byl obratem ubezpečen, že jejich snacha byla frigidní a hluboce nepřijemná osoba, a tak něco takového nikomu nepřijde ani na mysl, a pakliže ano, budou France považovat maximálně za ubožáka, který oplakává dětskou lásku.

Ostatně tato falešná pozadí nikoho příliš nezajímají, slouží převážně k odbytí těch několika otázek položených čistě ze slušnosti. Stejně jako málokdy čtenáře zajímá do detailu příběh hlavní postavy — stačí jim stěžejní body, například: je sirotek, oblíbená barva je modrá a proroctví ho určilo jako vyvoleného. Jen jednou se Franci Baštovi stalo, že se ho přišel někdo vyptávat na historii s nebožtíkem, a svou neznalost snadno zakamufloval sebranou panickou atakou, jejíž věrohodnost zvýšil tím, že se postaral o to, aby se k muži přes jeho klienty dostala zpráva o posttraumatické poruše, která v něm onu panickou ataku vyvolala.

Oplakávač však nesmí přehánět. Důležitá je totiž tragická křivka, která opisuje vzestupnou linku, dosáhne vrcholu a pak strmě padá dolů, do útlumu. Pokud vše proběhne hladce a vzestup křivky je plynulý a bez zádrhelů, truchlíci dosáhnou deprimující katarze a vzpomínky na svůj smutek, potažmo i zesnulou osobu si ponesou s sebou ještě hodně dlouho, což je ostatně cíl celého výstupu — aby na zemřelého nebylo jen tak zapomenuto.

Expozice proběhla úspěšně — několik lidí se na France zvědavě otočilo a byl všemi vzat na vědomí.

Ještě je nutné podotknout, že většina truchlících si je vědoma Francova poslání, je si vědoma, že je najatý oplakávač, nikoliv skutečný truchlíci. Ale lidé se rádi dívají na filmy, kde se lámou srdce, protože jim to kompenzuje prostotu skutečnosti, a z téhož popudu se rádi pokochají jeho hereckým výstupem a budou předstírat, že je skutečný. Dramaklam, jehož podstatu mladí lidé ještě nedokážou ukočírovat, neb jí nerozumí (čímž pro ně vyúsťuje v pošetilé proustovské lásky, beatnické drogy a wertherovské sebevraždy), je hnací silou veškerých velkých děl a činů člověka. Touha po velikosti, žízeň po životě, hlad po realitě; a tak budou dojati iluzí splétající se jim před očima, stejně jako tleskají v divadlech hercům a nechávají kanout slzy v kinech, neb ti, co poukazují na ony lži, jež jim jsou servírovány, jsou vystrnaděni z našich kruhů jako kacíři, jako kdyby žalovali samotné fyzikální zákony našich srdcí.

V průběhu knězovy řeči (během níž většinou oplakávač jen posmrkává a truchlí mlčky, čímž buduje napětí) si Franc všiml, že se někteří ošívají, každou minutu obracejí hodinky a zívají. Musil tedy učinit něco nad rámec, jelikož se situace vyvíjela nepředvídatelně, a pokud by proud „truchlících“ (v tomto případě byly uvozovky skutečně na místě) nenasměroval,

výstup by nedosáhl svého kýženého účinku a Pangraafovi by byli zklamáni a oprávněně by požadovali vrácení peněz.

„Ach!“ kníkl melodramaticky, ovšem bez valného úspěchu, neb ono „ach“ mělo být akcentováno jménem snachy, které se mu z nějakého důvodu nedařilo vyslovit.

„Ach! Xé...nie!“ Ani tentokráte se mu nepodařilo vydolovat ze sebe ten správný tón a jeho krákavý sten nabral na směšnosti, jež se však odrážela jedině ve výrazu ulízlého pacholka sedícího v první řadě. V ostatních řadách si všiml spíše rozpaků, jež proměnily osazenstvo v nervózní kámen, například vápenec.

Rozhodl se, že nejlepší bude, když na chvíli umlkne, aby zahladil svůj marný pokus o vyvolání tklivé atmosféry a chmurných myšlenek na zemřelého. Dodá mu to také na mystériu, které nikdy neuškodí, a naopak ve spojení s oním excentrickým výstupem by mu mohlo ještě zachránit kůži jakožto truchlíciho „zešílevšího šílenstvím“, „utrápeného trápením“, „zagonizovaného agónií“, „deprimovaného depresí“, „vyšínutého vyšínutím“ etc.

Ostatně mu to dodalo i příležitost ovládnout se a naladit se opět na plačtivou vlnu. Bylo mu nadevše jasné, že to bylo právě ono zlomené srdce — srdce zmítané láskou k někomu, koho Franc neznal — které mu vyskočilo do krku jako knedlík a odmítlo pustit snašino jméno ven.

Je snadné plakat, když není důvod. Člověk se to naučí jako mechanický proces, a pakliže má za sebou i studium herectví, jako Franc Bašta, stane se to pro něj něčím tak přirozeným, jako je pro některé lidi kupříkladu lhaní.

Pro oplakávače pak není nic horšího, než když ho potká neštěstí. Přestane být totiž schopen se ovládat. Mechanika tklivého strojku se porouchá a stane se nevyzpytatelnou.

I proto oplakávačům zlomené srdce a jiné tragédie tolik tíží mysl, poněvadž ohrožují jejich profesionální výkon.

Snad někoho napadne, že smutek ze zlomeného srdce musí být skvělou inspirací a zdrojem hořkých slz, jež kanou jako po másle. Kéž by tomu tak bylo! Zlomené srdce je zlomené srdce a zlomené srdce je porouchané srdce. A proto nebude plakat na pohřbu, nýbrž druhý den ráno na zastávce! To tehdy, v dešti, roní slzy! To ani nebudou vidět! Takové je to srdce, srdce zlomené — srdce zcela neužitečné a neposlušné!

Jen nejvyšší z plaček a oplakávačů ovládali řemeslo tak, že proces smutku nebyl jen procesem mechanickým, nýbrž také psychologickým. Během života si strádali své smutky, potlačovali své deprese a úzkosti zatlačovali až někam do pat, aby je o pohřbech vytáhli na světlo, aby nechali puknout hráze, a do jmen volaných s hořkostí se promítala všechna ta zklamání, odmítnutí i smrti v jejich vlastních kruzích. To byli mistři svého řemesla! Tam už nikoho nezajímalo, zda je jejich výstup módní nebo ne, jelikož to nebyla žádná inscenace; byly to ryzí emoce a z těch tuhla krev v žilách!

„Pane,“ ozvalo se odněkud a Franc si uvědomil, že se zapomněl, zatímco všichni truchlící už zamířili i s rakvemi na místo pohřbení, „všichni už odešli.“ Zkoumavě si ho prohlížel jakýsi vytáhlý mladík s pěšinkou a štěněčím pohledem, zato s ostrou, čnicí bradou. Nemohl si nyní dovolit vyskočit a vyběhnout, tím by bylo vše zmařeno.

„Ach... ano?“ vzdychl Franc. „Omlouvám se.“ Malátně, se zastřenýma očima, vstal a zamířil šouravým, ale zrychleným krokem za průvodem.

Pan a paní Pangraafovi si neodpustili jedovatý pohled vržený Francovým směrem. Snažil se zachovat si tvář a spoléhal na to, že se mu podaří celou tuhle nadešlou situaci uhrát jako dopředu